

Basilio di Cesarea, *Il Libro delle Domande (Le Regole)*, edito da Gabriella Uluhogian, t. 1-2, Lovanii 1993 (Corpus scriptorum christianorum Orientalium 536, Scriptores Armeniaci, t. 19-20), s. LXIV+311; XXIX+233.

Ukazało się pierwsze wydanie dotąd niepublikowanej armeńskiej wersji *Asketikonu* św. Bazylego Wielkiego. Jest to starożytny przekład dzieła, należącego do najważniejszych w zbiorze pism ascetycznych biskupa Cezarei Kapadockiej i cytowanego jako *Wielki Asketikon* lub *Reguły monastyczne*, a najczęściej jako *Reguły dłuższe* i *Reguły krótsze*. Wersję armeńską opatrzono tytułem *Księga pytań* (dosłownie: *Księga tych, którzy pytają*), oddającym wiernie charakter tego dzieła, zredagowanego w formie odpowiedzi udzielanych na stawiane pytania.

Tłumaczenie armeńskie, co wykazuje we wstępie do wydania G. Uluhogian, powstało na przełomie V i VI wieku. Cechą ówczesnych armeńskich przekładów było dążenie do absolutnej wierności tekstowi greckiemu; na ich podstawie można nawet rekonstruować lub poprawiać wersję oryginalną.

Księga pytań odznacza się pewnymi odmiennosciami w stosunku do tekstu tego dzieła, jaki znamy z *Patrologia graeca* czy z opartego na tym wydaniu polskiego tłumaczenia *Reguł dłuższych* i *Reguł krótszych*, opublikowanego niedawno w Wydawnictwie Benedyktynów w Tyńcu. Różnice w niewielkim tylko stopniu dotyczą treści, gdyż głównie odnoszą się do uszeregowania pytań oraz ich liczby. *Asketikon* w wersji armeńskiej tworzy jedna seria pytań – odpowiedzi, bez podziału na "dłuższe" i "krótsze". Nie ma też układu tematycznego kolejnych rozdziałów, nadto niektóre sąsiednie odpowiedzi są połączone w jedno, inne opuszczone. Spotykamy też kilka odpowiedzi dodatkowych, tzw. *extravagantes*, których nie zamieścił w swym wydaniu J. P. Migne, a które opublikował w 1953 roku J. Gribomont, dodając je do *Reguł krótszych* jako rozdziały 314-318. W sumie, wersja armeńska zawiera 361 pytań i odpowiedzi (w dostępczej nam wersji greckiej mamy 55 *Reguł dłuższych* i 313 *Reguł*

krótszych). Układ rozdziałów i ich treść wskazują, że przekład był sporządzony na podstawie tzw. "studycznego" tekstu *Asketikonu*, który różni się od tzw. *recensio vulgata*, będącej podstawą wydania zamieszczonego w *Patrologia graeca*.

Do *Księgi pytań* dołączone są *Epitimia*, czyli *Kary dla mnichów* zawierające 11 punktów (w tekście greckim jest ich 60). To jedna ze wskazówek, że jedynie te początkowe rozdziały *Kar* należą do pierwotnej wersji tego pisma.

Wreszcie wydane dzieło jest świadectwem promieniowania Bazyliańskich pism ascetycznych. Wiadomo, że pisma te, poza obszarem Azji Mniejszej, były szeroko rozpowszechnione w bizantyńskich środowiskach monastycznych Palestyny, Sycylii i południowej Italii. Były też znane w przekładach: syryjskim, gruzińskim, koptyjskim, arabskim i starosłowiańskim. Wersja armeńska potwierdza kronikarskie świadectwa wskazujące, że w tym kraju, zwłaszcza na wyspie Sewan, istniały klasztory żyjące w duchu wskazań św. Bazylego.

Editio princeps armeńskiego *Asketikonu* (dodany jest także włoski przekład dzieła) jest więc z wielu racji godna uwagi. Okaże się z pewnością pomocna także dla przygotowania wydania krytycznego Bazyliańskich pism ascetycznych w języku greckim, które zapowiada w długofalowym planie Instytut *Sources chrétiennes* w Lyonie.

ks. Józef NAUMOWICZ